npn Nederlands Pensioen- & Beleggingsnieuws

Staatssecretaris Frank Heemskerk: 'Iedereen is verantwoordelijk voor een betere wereld'

door **Door Yvonne van der Heijden**

Gepubliceerd op: **13 Oktober 2008**

— Frank Heemskerk

De Nederlandse overheid vindt dat pensioenfondsen veel meer invloed moeten uitoefenen op bedrijven om maatschappelijk verantwoord te ondernemen. “De schaalgrootte van hun beleggingen zet pensioenfondsen in een positie om bij een bedrijf iets te kunnen afdwingen”, aldus de dringende boodschap van staatssecretaris Frank Heemskerk van Economische Zaken.
Het thema ‘verantwoord beleggen’ staat sinds anderhalf jaar bovenaan de agenda’s van pensioenfondsbesturen. Het onderwerp werd actueel nadat het televisieprogramma Zembla op 18 maart 2007 beleggingen van pensioenfondsen in verband bracht met clusterbommen, landmijnen, kinderarbeid en milieuvervuilende industrieën. “Pensioenfondsen worden steeds meer in het maatschappelijke speelveld getrokken. De uitzending van Zembla heeft als katalysator gewerkt”, zegt staatssecretaris Heemskerk op de achterbank van zijn dienstauto terwijl zijn chauffeur de wagen door het drukke spitsverkeer in Den Haag manoeuvreert naar een volgende afspraak.
Heemskerk heeft als staatsecretaris van Economische Zaken onder meer maatschappelijk verantwoord ondernemen (mvo) in de portefeuille en gaat in het verlengde daarvan binnen het kabinet ook over verantwoord beleggen door pensioenfondsen. Het is een weerbarstige materie omdat de pensioenverzekeraars een dubbele verantwoordelijkheid hebben. Primair hebben ze de wettelijke plicht het vermogen als een goed huisvader te beheren. Ze moeten goede financiële resultaten behalen tegen aanvaardbare risico’s. Daarnaast krijgen zij te maken met maatschappelijke eisen om een bijdrage te leveren aan het streven naar een betere wereld.
Het een hoeft het ander geenszins in de weg te staan, betoogt Heemskerk. “De wettelijk vastgelegde verantwoordelijkheid voor een verantwoord financieel vermogensbeheer vormt geen enkele belemmering om verantwoord te beleggen. Integendeel, het is bewezen dat mvo bij een onderneming tot een goed rendement leidt. Verantwoord beleggen versterkt juist de primaire taak van de pensioenfondsen.”

Grootaandeelhouders

Staatssecretaris Heemskerk dicht pensioenfondsen zelfs een grotere verantwoordelijkheid dan andere aandeelhouders toe om van ondernemingen te eisen dat zij duurzaam ondernemen. “Pensioenfondsen zijn grootaandeelhouders die over de hele wereld actief zijn. Ze hebben meer geld en meer informatie beschikbaar dan gewone beleggers. Ze zijn bij uitstek in staat internationale vergelijkingen te maken. Pensioenfondsen moeten hun macht uitoefenen om de opvattingen van kleinere betrokken aandeelhouders bij bedrijven door te laten werken in verantwoord ondernemen. Het kabinet doet dat ook bij de overheidsdeelnemingen. Minister van Financiën Bos gaat niet alleen voor het rendement, hij gebruikt zijn stem ook om maatschappelijk verantwoord ondernemen te sturen.”
De invloed van institutionele beleggers op duurzaam ondernemen loopt via hun aandeelhoudersposities. Heemskerk: “Pensioenfondsen moeten zich via hun beleggingen maximaal inspannen om maatschappelijk verantwoord ondernemen af te dwingen bij ondernemingen. Ze moeten voor en achter de schermen de dialoog aangaan met de bestuurders van de ondernemingen en goed gedrag belonen. Door de machtspositie die zij als belegger innemen kunnen zij bedrijven de goede, duurzame kant op sturen.”

Internationale netwerken

Pensioenfondsen kunnen volgens Heemskerk in de praktijk hun invloed vergroten door onderling vaker informatie uit te wisselen en ‘best practices’ te delen. Daarvoor zouden zij internationale netwerken moeten vormen, want doordat institutionele beleggers internationale risicospreiding zoeken, is hun afzonderlijke invloed op bedrijven immers versnipperd. Uit Europese cijfers blijkt bijvoorbeeld dat gemiddeld een derde van het aandelenkapitaal van beursgenoteerde ondernemingen uit de Europese Unie in handen is van niet-ingezetenen.
Heemskerk voegt daaraan toe dat van de 25 bedrijven die de AEX van de Amsterdamse effectenbeurs bepalen, nog maar 15 procent in handen is van Nederlandse beleggers. “Dat heeft tot gevolg dat de invloed van de beleggers in individuele Nederlandse ondernemingen afneemt. Door het vormen van netwerken en allianties met collega-beleggers, ook in het buitenland, kunnen pensioenfondsen beter een vuist maken binnen de ondernemingen waarin zij beleggen. Aandeelhouders van beursgenoteerde ondernemingen krijgen hiervoor een steun in de rug van een nieuwe Europese richtlijn die onder meer grensoverschrijdend stemmen makkelijker maakt”, ligt Heemskerk toe.

Commissie-Burgmans

Heemskerk heeft eerder dit jaar een commissie onder leiding van oud-topman van Unilever Antony Burgmans aan het werk gezet om te onderzoeken hoe aandeelhouders hun invloed op het bedrijfsbeleid kunnen vergroten. Het resultaat van de commissie zal binnenkort bekend worden gemaakt. Heemskerk: “De overheid probeert pensioenfondsen te ondersteunen bij het ontwikkelen van een beleid om verantwoord te beleggen. Ik heb de commissie-Burgmans, gevraagd nuttige ‘best practices’ die samenhangen met goed bestuur en mvo op een rijtje te zetten. Ik verwacht dat de commissie met concrete instrumenten voor verantwoord beleggen

komt. De uitkomsten kunnen de groei van het gebruik van duurzame criteria door pensioenfondsen versnellen."
De pensioenfondsbesturen zitten echter niet te wachten op beïnvloeding van de overheid op hun beleggingsbeleid. Dat bleek op 2 september tijdens het traditionele Pensioen Panorama dat de gezamenlijke pensioenkoepels aan het begin van het parlementaire jaar organiseren en waar Heemskerk gastspreker was over het thema verantwoord beleggen. "Wij krijgen pukkeltjes als de overheid gaat aangeven welke rol wij moeten innemen als aandeelhouder", aldus een van de pensioenfondsbestuurders. Het is volgens de staatssecretaris niet de bedoeling van de overheid om pensioenfondsen voor te schrijven hoe zij moeten beleggen. "Ik heb geen wettelijke oekaze in mijn achterzak", reageerde hij meteen.

Beleggingskader

Later benadrukt Heemskerk dat ook hij vindt dat de verantwoordelijkheid voor het formuleren van een beleggingskader bij de individuele fondsbesturen zelf ligt. "Het is aan de besturen van de pensioenfondsen om te beslissen wat te doen en wat niet. Maatschappelijke verantwoordelijkheid is een afweging van de pensioenbesturen. Sommige fondsen beleggen niet in private equity, andere wel. Het kabinet kan wel een afwegingskader opstellen, maar formuleert niet de beleggingsrestricties."
Het is voor besturen van pensioenfondsen geen optie om verantwoord beleggen aan hun laars te lappen, stelt Heemskerk beslist. "Iedereen is verantwoordelijk voor een betere wereld. Pensioenfondsen worden terecht door de deelnemers aangesproken op hun beleggingsbeleid.
Ze komen er niet meer mee weg om verantwoord beleggen te negeren. Vroeger was er slechts aandacht voor beleggen in het algemeen. De pensioenbesturen vormden een 'old boys network' dat vooral de wettelijke taak bewaakte. Maar net zoals bedrijven steeds meer publiekelijk verantwoording moeten afleggen en dat bestuurders en politici per definitie verantwoording aan het publiek verschuldigd zijn, zo moeten ook pensioenfondsen publiekelijk verantwoording afleggen over hun beleggingen. Dat is inherent aan de aard van hun activiteiten."

Maatschappelijke organisaties

Naast de opmerkingen over de rol van de overheid viel op het Pensioen Panorama ook Heemskerks' pleidooi voor samenwerking van pensioenfondsen met maatschappelijk organisaties verkeerd. Zij moeten in de visie van de staatssecretaris op aandeelhoudersvergaderingen gezamenlijk optrekken om zo grotere druk uit te oefenen op bedrijven om maatschappelijk te ondernemen. "Met non-gouvernementele organisaties samen gaan stemmen, zie ik niet gebeuren", reageerde een pensioenbestuurder geprikkeld.
Heemskerk geeft een voorbeeld over hoe in zijn ogen die samenwerking wel degelijk mogelijk is: "Een organisatie als milieudefensie gebruikt heel vaak de gang naar de rechter als instrument om haar milieudoelen te bereiken. Laat ze ook de dialoog met de aandeelhouders gebruiken om bedrijven in de richting van maatschappelijk verantwoord ondernemen te sturen. Dat is zeer wel mogelijk omdat non-gouvernementele organisaties natuurlijk bondgenoten zijn van de vakbonden die in de pensioenbesturen zitten. Kennis uitwisselen met institutionele beleggers draagt bij tot de mogelijkheid de druk te vergroten op ondernemingen om duurzaam te werk te gaan."

Klacht

Vanuit de pensioenfondsen komt de klacht dat de primaire verantwoordelijkheid voor sociale, ethische en milieuvragen niet bij hen hoort te liggen. Als alle bedrijven maatschappelijk verantwoord zouden ondernemen, zouden beleggingen in die ondernemingen automatisch verantwoord zijn, is de redenering. Staatssecretaris Heemskerk onderschrijft tot slot dat niet alleen druk op de pensioenfondsen moet worden gelegd. "De eerste verantwoordelijkheid ligt bij de bedrijven zelf. De overheid kan proberen randvoorwaarden te scheppen en zaken te corrigeren via wetten en regels, en soms via een moreel appèl. Maar feit blijft dat pensioenfondsen hele grote aandeelhouders zijn. De schaalgrootte van hun beleggingen zet pensioenfondsen in een positie om bij een bedrijf iets te kunnen afdwingen."

Historie verantwoord beleggen

Verantwoord beleggen vindt zijn oorsprong in de achttiende eeuw bij de Quakers in de Verenigde Staten. Deze religieuze beweging paste ethische uitgangspunten toe op het beleggingsbeleid door niet te investeren in de slavenhandel of de productie van oorlogstuig. De ethische inspiratie van de Quakers is tot op de dag van vandaag zichtbaar aanwezig in de Amerikaanse samenleving en in de financiële producten die betrokkenheid uitsluit bij uiteenlopende activiteiten zoals de productie en verkoop van tabak, alcohol. wapens, pornografie of kansspelen.
Institutionele beleggers raakten betrokken bij ethische discussies naar aanleiding van de oorlog in Vietnam in de jaren zestig en zeventig. Ondernemingen als Dow Chemical en Honeywell werden - aanvankelijk door religieuze beleggers, maar later ook door instituten – aangesproken op hun betrokkenheid bij de productie van napalm en anti-persoonswapens. Amerikaanse beleggers waren vooral actief tegen de apartheidspolitiek in Zuid-Afrika.

Nederland

Verantwoord beleggen kent in Nederland een relatief korte historie. Tijdens het apartheidsregime in Zuid-Afrika is wel gediscussieerd over de (on)wenselijkheid van investeringen in dat land. Ook houdt de vakbeweging al sinds decennia rekening met sociale en ethische vraagstukken bij de beleggingen. Maar van een brede beweging, zoals in de Verenigde Staten, is in Europa en in Nederland geen sprake geweest. Het ASN Aandelenfonds was in 1993 het eerste Nederlandse aandelenfonds dat particulieren in staat stelde expliciet rekening te houden met sociale, ethische en milieucriteria.
Aan de institutionele kant neemt verantwoord beleggen rond de eeuwwisseling een vlucht nadat maatschappelijk verantwoord ondernemen in het midden van de jaren negentig voor bedrijven een belangrijk onderwerp is geworden. Na de crisis op de aandelenmarkten in 2001 concentreren veel pensioenfondsen zich op hun financiële positie. Ze geven prioriteit aan het aanleggen van nieuwe buffers. "Die waren nodig om de pensioenuitkeringen waardevast te houden en toekomstige schokken op de financiële markten op te vangen", schrijft de werknemersvoorzitter van de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen Willem Noordman in het voorwoord van Midden in de samenleving. Het boekje bundelt interviews over verantwoord beleggen met onder anderen minister van Milieu en oud-hoogleraar milieukunde Jacqueline Cramer en oudpremier Ruud Lubbers.

Zembla

Een uitzending op 18 maart 2007 van het tv-programma Zembla die pensioenfondsen in verband brengt met investeren in maatschappelijk gevoelige onderwerpen als clusterbommen, landmijnen, kinderarbeid en milieuvervuilende industrieën, zet pensioenfondsen terug op het spoor van verantwoord beleggen. De gezamenlijke pensioenkoepels geven vrij snel opdracht aan een praktische commissie onder leiding van de Maastrichtse hoogleraar Ethiek, Organisaties en Samenleving Harry Hummels, om een handleiding over verantwoord beleggen op te stellen. De uitgebreide handleiding, gepubliceerd in november 2007 onder de titel De gearriveerde toekomst, geeft pensioenfondsen handvatten om hun eigen beleid voor verantwoord beleggen op te stellen en door te voeren.

Related articles:

- Nederland Pensioenland volgens Blok
- DNB: Bedrijfstechnische nota's te vaak verouderd
- AOW kan later ingaan
- DNB stelt verontruste burgers gerust over hun pensioe
- Personele wijzigingen

Contact
Abonnementen
Privacy Policy
Terms and Conditions
Webmaster

Mailing address: Financial Times Ltd, Number One Southwark Bridge, London, SE1 9HL, United Kingdom

© The Financial Times Limited 2008

FT Business
FINANCIAL TIMES